

ANATÓMIA ŠTÁTU*

Murray N. Rothbard

Čo štát nie je

Štát je takmer všeobecne považovaný za inštitúciu poskytujúcu sociálne služby. Niektorí teoretici uctievajú štát ako zbožštenie spoločnosti, iní ho považujú za prívetivú, aj keď často neúčinnú organizáciu pre dosiahnutie sociálnych cieľov. Ale skoro všetci ho pokladajú za prostriedok nevyhnutný pre dosiahnutie cieľov ľudstva, ktorý má byť namierený proti “súkromnému sektoru”, a ktorý často vyhráva v súťaži prostriedkov. Stotožnenie sa štátu so spoločnosťou sa s rozširovaním demokracie zdvojnásobilo, dokonca je bežné počuť sentimentálne vyjadrenia porušujúce všetky princípy uvažovania a zdravého rozumu, ako napr. “my sme štát”. Vhodný kolektivistický termín “my” umožnil ideologické zastieranie reality politického života. Ak “my sme štát”, potom všetko čo robí vláda je nielen správne a netyranské, ale aj “dobrovoľné” z hľadiska jednotlivca. Ak vláda zapríčini obrovský verejný dlh, ktorý sa musí splatiť zdanením jednej skupiny ľudí v prospech inej, táto skutočnosť je zahmlievaná slovami “dlhujeme sami sebe”. Ak štát povolá človeka na vojnu, alebo ho pošle do väzenia za odlišný názor, potom to “robí pre seba” a preto sa nič nezvyčajné nedeje. S týmto odôvodnením žiaden žid zavraždený nacistickou vládou *nebol* zavraždený, ale musel “spáchať samovraždu”, pretože on *bol* vláda (demokraticky zvolená), a preto všetko čo vláda spáchala na židoch, bolo z ich strany dobrovoľné. Nieкто by nepovažoval omieľanie tohto bodu za potrebné, ale stále ohromné množstvo ľudí zastáva, vo väčšej či menšej miere, túto mýlnu predstavu.

Preto musíme zdôrazniť, že “my” *nie sme* štát. Štát *nie je* “náš”. Vláda v akokoľvek presnom zmysle “nezastupuje” väčšinu ľudí. (1) Ale aj keby zastupovala, aj keby 70% ľudí rozhodlo o vyvraždení zostávajúcich 30%, stále by to bola vražda a nie dobrovoľná samovražda zmasakrovanej menšiny. (2) Žiadna ošúchaná metafora, ani nepodstatná fráza o tom, že “všetci sme navzájom súčasťou jeden druhého”, nemôže zastrieť tento základný fakt.

Ak teda štát nie sme “my”, ak to nie je “ľudská rodina”, ktorá sa spoločne radí a rozhoduje o vzájomných problémoch, ak to nie je domová schôdza alebo country klub, čo teda? V skratke, štát je spoločenská organizácia, ktorá sa snaží udržovať monopol pri používaní sily a násillia v danom území. Je to jediná organizácia v spoločnosti, ktorá získava svoje príjmy nie na základe dobrovoľného príspevku alebo platby za poskytnuté služby, ale na základe donucovania. Zatiaľ čo iní jednotlivci alebo inštitúcie získavajú príjmy produkciou tovarov a služieb, pokojným a dobrovoľným predajom týchto tovarov a služieb iným ľuďom, štát dosahuje príjem používaním nátlaku, to znamená pod hrozbou väzenia a zbrane. (3) Používajúc silu a donucovanie, štát zachádza spravidla ďalej v regulovaní a diktovaní iných činností jednotlivých subjektov. Mohli by si sme sa domnievať, že jednoduché pozorovanie všetkých štátov v histórii a na celej zemi by bolo dostatočným dôkazom tohto tvrdenia. Ale fungovanie štátu je tak veľmi zahalené mýtusom, že je potrebné podrobné rozpracovanie.

Čo štát je

Človek prichádza na tento svet bezbranný a musí používať svoju myseľ, aby sa naučil získavať zdroje, ktoré mu poskytuje príroda a transformovať ich (napríklad investovaním do “kapitálu”) do tvarov, foriem a miest, kde môžu byť zdroje použité na uspokojenie jeho

potrieb a zvyšovanie životnej úrovne. Jediný spôsob, akým to človek môže dosiahnuť, je používanie jeho rozumu a energie na premenu zdrojov (“produkcia”) a výmenou týchto produktov za produkty vyrobené inými ľuďmi. Človek zistil, že prostredníctvom dobrovoľnej vzájomnej výmeny sa produktivita a tým aj životná úroveň všetkých zúčastnených na výmene môže značne zvýšiť. Jediná “prirodzená” cesta pre človeka k tomu, aby prežil a dosiahol blahobyť, je preto vloženie jeho rozumu a energie do procesu výroby a výmeny. Takto človek koná najskôr objavením prírodných zdrojov, ich transformovaním (“zmiešaním práce” so zdrojmi, ako dodáva Locke) vytvára súkromný *majetok* a potom jeho výmenou za podobne získaný majetok iných. Preto sociálnou cestou, určenou vlastnosťami ľudskej prirodzenosti, je cesta “vlastníckych práv” a “slobodného trhu” darovania a výmeny týchto práv. Vďaka tejto ceste sa ľudia naučili vyhýbať “džungľovým” spôsobom boja o vzácne zdroje, keď osoba A ich nadobudne len na úkor osoby B, a namiesto toho ich nesmierne znásobiť prostredníctvom mierumilovnej, harmonickej výroby a výmeny.

Franz Oppenheimer, významný nemecký sociológ, poukázal na to, že existujú dva vzájomne sa vylučujúce spôsoby nadobúdania bohatstva. Jeden, vyššie spomenutý spôsob produkcie a výmeny, nazýval “ekonomickými prostriedkami”. Druhý je jednoduchší v tom, že nevyžaduje produktivitu, je to spôsob konfiškácie tovarov a služieb druhých, použitím násilia. Je to metóda jednostrannej konfiškácie, krádeže majetku iných. Tento spôsob nazval Oppenheimer “politickými prostriedkami” vedúcimi k bohatstvu. Malo by byť zrejmé, že pokojné použitie rozumu a energie v produkcii je “prirodzenou” cestou pre človeka: prostriedky pre jeho prežitie a prosperitu na tejto zemi. Malo by byť rovnako jasné, že donucovacie a zneužívacie prostriedky sú v protiklade s prirodzeným poriadkom. Je parazitné, namiesto pridávania k produkcii, od nej odoberať. “Politické prostriedky” odsávajú z produkcie smerom k parazitným a deštruktívnym jedincom a skupinám. Toto odsávanie nielen znižuje produkciu, ale aj motiváciu vyrábať viac, ako len pre vlastné živobytie. Z dlhodobého hľadiska zlodej ničí svoje živobytie oslabovaním a likvidovaním vlastného zdroja, krátkodobo človek ako predátor koná v protiklade s vlastnou ľudskou prirodzenosťou.

Teraz nastáva čas na zodpovedanie otázky: čo je *štát*? Štát, slovami Oppenheimera, je “inštitúcia politických prostriedkov”. Predstavuje usporiadanie koristníckeho procesu v danom území. (4) Pretože zločinnosť je (v najlepšom prípade) zriedkavá a premenná, parazitizmus je krátko trvajúci a násilný, parazitický spôsob života sa môže prerušiť kedykoľvek prostredníctvom odporu obetí. Štát predstavuje legálny, usporiadaný a systematický kanál pre ničenie súkromného majetku. Poskytuje istú, bezpečnú a relatívne “mierumilovnú” cestu života parazitickej časti spoločnosti. (5) Pretože produkcia vždy predchádza koristníctvu, trh je vždy pred štátom. Štát nikdy nevznikol na základe “spoločenskej dohody”, vždy sa zrodil dobývaním a exploatáciou územia. Klasickým príkladom bol dobyvačný kmeň, pozastavujúci sa nad drahocenným spôsobom rabovania a vraždenia podrobeného kmeňa, uvedomiac si, že obdobie lúpenia by trvalo dlhšie a bolo by bezpečnejšie, ak by podrobenému kmeňu bolo umožnené žiť a vyrábať, pričom dobyvatelia by ustanovili vládcu vymáhajúceho pravidelný ročný poplatok. (6) Jeden zo spôsobov, ako možno znázorniť vznik štátu je tento: v kopcoch južnej “Ruritánie” vznikne lúpežnícka skupina s cieľom získania fyzickej kontroly nad územím a vodca bandy sa vyhlási za “Kráľa suverénneho a samostatného štátu Južná Ruritánia”. On a jeho ľudia sú chvíľu pri moci a udržia vládu. Hľa! Nový štát sa pripojí k “rodine národov” a bývalý gangsterský vodcovia sa zmenia na právoplatných urodzených panovníkov.

Ako sa štát sám udržuje

Akonáhle je štát založený, úlohou vládnucej skupiny je udržať si vládu. (7) I keď sila je ich *modus operandi*, základný a dlhodobý problém je ideologický. Každá vláda (nie len “demokratická”) musí mať podporu väčšiny subjektov k tomu, aby mohla fungovať. Treba podotknúť, že táto podpora nemusí znamenať aktívny entuziazmus. Môže to byť aj pasívna rezignácia, akoby nevyhnutne prirodzený zákon. Ale podpora v zmysle istého akceptovania tu musí byť, inak by vládnucu menšinu mohol prevážiť aktívny odpor väčšiny verejnosti. Pretože koristníctvo má byť podporované mimo nadprodukcie, skupina predstavujúca štát - byrokracia na plný úväzok, musí byť skôr malá menšina v krajine, aj keď si môže kúpiť spojencov spomedzi významných skupín obyvateľstva. Preto hlavnou úlohou vládcov je vždy zabezpečiť aktívne alebo pasívne prijatie u väčšiny občanov. (8), (9)

Samozrejme, jedným zo spôsobov ako zaistiť podporu, je vytvorenie právne zaručených ekonomických záujmov. Kráľ samotný nemôže vládnuť, musí mať pomerne značnú skupinu stúpcov riadiacou sa jeho príkazmi, ako napr. byrokracia alebo novovzniknutá elita. (10) Ale toto zabezpečuje stále len menšinu nedočkavých stúpcov a ani kupovaním podpory v podobe dotácií a iných grantov, sa nezíska súhlas väčšiny. Pre podstatné akceptovanie musí byť väčšina presvedčovaná *ideológiou*, že jej vláda je dobrá, rozumná, prinajmenšom nevyhnutná a určite lepšia ako iné predstaviteľné možnosti. Rozširovanie tejto ideológie medzi ľuďmi predstavuje zásadnú spoločenskú úlohu pre “intelektuálov”. Pretože ľudské masy netvorí svoje vlastné myšlienky alebo samostatne nerozmýšľajú o týchto myšlienkach, pasívne nasledujú idey prijímané a rozširované touto skupinou intelektuálov. Intelektuáli sú teda “tvorcami názorov” v spoločnosti. A pretože vytvorenie názoru je to, čo štát zúfale potrebuje, podstata odvekého spojenectva medzi štátom a intelektuálmi je objasnená.

Je zrejme, že štát potrebuje intelektuálov. Nie je až tak zrejme, prečo intelektuáli potrebujú štát. Jednoducho povedané, môžeme konštatovať, že živobytie intelektuála v slobodnom trhu nikdy nie je príliš isté, lebo jeho existencia závisí od hodnôt a výberu más a pre ne je charakteristické, že sa všeobecne nezaujímajú o intelektuálne veci. Na druhej strane, štát im ochotne ponúka bezpečné a stále miesto v štátnom aparáte, a tým bezpečný príjem a predstavu prestíže, pretože budú štedro odmenení za dôležitú úlohu, ktorú vykonávajú pre vodcov štátu, a ktorých súčasťou sa stávajú. (11)

Spojenectvo medzi štátom a intelektuálmi symbolizovala v 19. storočí dychtivá túžba profesorov na Berlínskej univerzite založiť “intelektuálnu stráž dynastie Hohenzollernovcov”. Pokiaľ ide o súčasnosť, pripomeňme si objasňujúcu poznámku popredného marxistického učenca, týkajúcu sa kritickéj štúdie despotizmu v starovekom Oriente od profesora Wittfogela: “Civilizácia, ktorú profesor W. tak ostro atakuje, bola tou, ktorá z básnikov a vedcov mohla spraviť úradníkov.” (12) Z nespočetných príkladov môžeme uviesť rozvoj strategickej “vedy” v službách hlavného násilného nástroja vlády – vojska. (13) Ďalšou ctihodnou inštitúciou je úradný alebo “kráľovský” historik (kronikár), oddaný obhajovaniu názorov a skutkov panovníkov a ich predchodcov. (14)

Štát a jeho intelektuáli používajú mnoho rôznych argumentov na vyvolanie podpory od svojich subjektov. Možno ich zhrnúť nasledovne: a, vodcovia štátu sú vznešení a múdri ľudia (vládnuci “božskou spravodlivosťou”, sú “aristokraciou” ľudstva, “vedeckými expertami”), oveľa vznešenejší a múdrejší ako dobrí, ale dosť jednoduchí ľudia. b, vláda je nevyhnutná, absolútne potrebná a ďaleko lepšia, ako neopísateľné zlá a hrozby, ktoré by vyplynuli z jej zániku. Spojenie cirkvi a štátu bol jedným z najstarších a najúspešnejších ideologických aparátov. Vládca bol buď posvätený bohom, alebo (ako v prípade mnohých absolutistických orientálnych vlád) bol samotným bohom, teda akýkoľvek odpor voči nemu by bol rúhaním.

Kňazská politika štátu plnila hlavnú intelektuálnu funkciu: získať všeobecnú podporu a uctievanie panovníkov. (15)

Ďalším úspešným prostriedkom bolo vštepovanie strachu z alternatívnych systémov vlády alebo bezvládia. Prevládal názor, že súčasní vládcovia zabezpečujú pre občanov dôležitú službu, za ktorú by mali byť najviac vďační: ochranu pred ojedinelými zločincami a záškodníkmi. Štát si chcel zachovať monopol vykorisťovania, z toho dôvodu bolo dôležité udržiavať súkromnú a nesystematickú kriminalitu na minimálnej úrovni. Štát sa vždy snažil o vlastné zachovanie. Najmä v posledných storočiach bol úspešný v štepaní strachu z ostatných štátnych vládcov. Pretože svetové územie bolo rozdelené medzi jednotlivé krajiny, jednou z hlavných doktrín bolo identifikovať štát s ovládaným územím. Vzľadom k tomu, že veľa ľudí má rado svoju domovinu, stotožnenie krajiny a jej ľudí so štátom bolo prostriedkom k vzniku prirodzeného patriotizmu, fungujúceho v prospech štátu. Ak by "Ruritánia" bola napadnutá "Walldaviou", prvou úlohou štátu a jeho intelektuálov by bolo presvedčiť ľudí Ruritánie, že útok bol smerovaný na *nich* a nie na vládnucu skupinu. Týmto spôsobom bola vojna medzi panovníkmi premenená na vojnu medzi *ľuďmi*, ktorí bránili svojich panovníkov v mylnom domnení, že vládcovia ochraňujú *ich*. Tento prostriedok "nacionalizmu" sa stal úspešný v západnej civilizácii len v posledných storočiach. Nie je to tak dávno, čo ľudia považovali vojny za nepodstatné konflikty medzi rôznymi skupinami šľachticov.

Početné a ľstivé sú ideologické zbrane, ktoré štát používa už stáročia. Jednou z excelentných zbraní je tradícia. Čím dlhšie sa štátna moc dokáže udržať, tým silnejšia je táto zbraň. Dynastia "X" alebo štát "Y" má zdanlivo stáročia tradície za sebou. (16) Uctievanie niekoho predkov sa potom stáva šikovným prostriedkom pre zbožňovanie starovekých vládcov. Najväčšie nebezpečenstvo pre štát predstavuje nezávislá racionálna kritika. Neexistuje lepší spôsob potlačenia tejto kritiky, než útočiť na každý samostatný názor, každý hlas nových pochybností, ako na neúctivého rúhajúceho sa hanobiteľa múdrosti jeho predchodcov. Ďalšou mocnou ideologickou zbraňou je odsudzovanie individuálnosti a zdôrazňovanie kolektívnosti v spoločnosti. Keďže daná vláda predpokladá prijatie väčšiny, ideologické nebezpečenstvo voči nej môže prameniť len z jedného alebo niekoľkých samostatne uvažujúcich jednotlivcov. Nová myšlienka, ešte menej nová *kritická* myšlienka, začína ako názor drobnej menšiny. Preto musí štát zaraziť mienenie v zárodku vysmianím sa názoru, ktorý sa vzpiera názorom más. Slogany "počúvaj len svojich krajanov" alebo "prispôsob sa spoločnosti" sa tak stávajú ideologickými zbraňami pre rozdrvenie individuálneho odporu. (17) Masy sa vďaka týmto prostriedkom nikdy nedozvedia, že ich vládca je bez šiat. (18) Takisto je pre štát dôležité vytvárať zdanie, že jeho vláda je nevyhnutná. Ak aj jeho panovanie ľudia neschvaľujú, stretávame sa s pasívnou rezignáciou, čoho dôkazom je známe spojenie o "smrti a daniach". Jedným zo spôsobov je navodenie historického determinizmu, ktorý je v protiklade s individuálnou slobodou vôle. Ak nám vládne dynastia "X", je to preto, že to nariaďuje neúprosný zákon histórie a žiadny slabí jedinci nemôžu tento nevyhnutný predpis zmeniť. Pre štát je dôležité tiež vštepovať jeho ľuďom averziu voči akejkolvek "historickej konšpiračnej teórii". Hľadáním "konšpirácií" sa myslí pátranie po motívoch a pripisovanie zodpovednosti za historické zlyhania. Aj keby akákoľvek tyrania vyvolaná štátom, korupcia alebo agresívna vojna nebola spôsobená vládcami, ale záhadnými "spoločenskými silami", nedokonalým stavom sveta, alebo ak by nejakým spôsobom bol *každý* zodpovedný (ako hlása slogan "Všetci sme vrahmi"), potom je bezpredmetné pobúrenie alebo povstanie ľudí proti týmto zlyháním. Útočenie na "konšpiračné teórie" znamená, že ľudia budú viac dôverovať argumentom štátu o "všeobecnej blahu" v záujme zapojenia sa do jeho despotickej činnosti. "Konšpiračná teória" môže narušiť systém a vyvolať v ľuďoch pochybnosti o ideologickej propagande štátu.

Ďalšou odskúšanou a spoľahlivou metódou ohýbania ľudí k vôli štátu je vyvolávanie viny. Každé zvýšenie súkromnej životnej úrovne môže byť napadnuté ako "neuedomelá

chamtivosť”, “materializmus”, alebo “prehnané bohatnutie”, dosahovanie zisku je kritizované ako “vykorisťovanie” a “úžera”, vzájomne výhodné výmeny odsudzované ako “sebecko”. Záver sa vždy končí návrhom o väčšom objeme zdrojov, ktoré by mali smerovať zo súkromného do “verejného” sektora. Vyvolaná vina spôsobuje, že ľudia sú na to oveľa viac pripravení. Zatiaľ čo individuálne osoby si doprajú “sebeckú chamtivosť”, neschopnosť vládcov zapojiť sa do trhovej výmeny má byť prejavom *ich* oddanosti vyšším a šľachetnejším záležitostiam – parazitické korisťníctvo je podľa všetkého morálnejšie a esteticky na úrovni, v porovnaní s mierumilovnou a produktívnou prácou.

Božský charakter štátu je v súčasnej sekulárnejšej dobe nahrádzaný vzývaním nového boha, vedy. Vláda je teraz vyhlasovaná za tak veľmi odbornú, ako je plánovanie expertami. Ale hoci je slovo “rozum” častejšie skloňované ako v predchádzajúcich storočiach, toto nie je skutočný rozum jednotlivca a jeho uplatňovanie slobodnej vôle. Je stále kolektivistický a deterministický, stále zahrňujúci holistické zoskupenia a násilnú manipuláciu bezvládných subjektov ich panovníkmi.

Rastúca miera používania vedeckého žargónu dovoľuje štátnym intelektuálom snovať spiatočnícku obranu vlády štátu, ktorá by sa stretla s výsmechom ľudí v predchádzajúcich obdobiach. Lupič ospravedlňujúci krádež slovami, že skutočne pomohol svojim obetiam tým, že jeho výdavky (míňanie peňazí) spôsobujú rast maloobchodu, by našiel zopár stúpcov. Ale keď je táto teória oblečená do Keynesiánskych rovníc a imponantných odkazov na “multiplikačný efekt”, to nanešťastie zapôsobí presvedčivejšie. Útok na zdravý rozum tak pokračuje ďalej, v každej dobe sebe vlastným spôsobom.

Štát, s nutnou ideologickou podporou, sa musí neustále snažiť budiť vo verejnosti dojem “legitímnosti”, aby sa jeho činnosť odlišila od lupičstva. Jeho vytrvalé útoky na obyčajný rozum nie sú náhodné, pretože ako Mencken tvrdil:

Priemerný človek, akokoľvek omylný, prinajmenšom jasne chápe, že vláda predstavuje niečo nachádzajúce sa mimo neho a jeho blízkych – že je samostatná, nezávislá a nepriateľská sila, len sčasti pod jeho kontrolou a schopná spôsobiť mu veľké škody. Je bezvýznamné, že okradnutie vlády je všade považované za väčší zločin ako okradnutie jednotlivca, alebo dokonca súkromnej spoločnosti? ...Domnievam sa, že je to spôsobené hlbokým vnímaním elementárneho antagonizmu medzi vládou a ovládanými ľuďmi. Nie je chápaná ako občianska komisia, vybraná s cieľom viesť spoločný obchod všetkých ľudí, ale ako samostatná spoločnosť, venujúca sa najmä využívaniu obyvateľstva na prospech vlastných občanov... Keď je súkromný občan okradnutý, hodnotný človek je zbavený plodov svojej práce a úspor. Ak je okradnutá vláda, najhoršie čo môže byť je, že istí darebáci a vagabundi budú mať menej peňazí na hranie, ako mali predtým. Myšlienka, že občania tie peniaze zarobili, nie je braná do úvahy. Najvnímavejším ľuďom by to pripadalo absurdné. (19)

Ako štát prekračuje svoje hranice

Ako Bertrand de Jouvenel múdro poukázal, ľudia v priebehu storočí vytvorili systémy na kontrolu a obmedzovanie vlády štátu a štát ich jeden po druhom, s pomocou svojich spojencov, premenil na intelektuálne pečiatky legitimacy a ctnosti, pripojac ich k svojim nariadeniam a činnosti. Podľa systému božskej suverenity, pochádzajúceho zo západnej Európy, mohli králi vládnuť len na základe božieho práva. Králi premenili koncept na razítka pre schválenie akejkoľvek činnosti. Systém parlamentnej demokracie vznikol ako všeľudová kontrola nad absolutistickou vládou monarchov a skončil tak, že parlament je nepostrádateľnou súčasťou štátu a každý jeho čin úplne neobmedzený. Ako de Jouvenel uzaviera:

Mnohí autori o teóriach suverenity vypracovali jeden ... z týchto reštriktívnych prostriedkov. Ale každá takáto teória nakoniec stratí svoj pôvodný účel a stáva sa len odrazovým mostíkom k moci, poskytujúc účinnú pomoc neviditeľnému panovníkovi, s ktorým sa môže úspešne stotožniť. (20)

Podobné je to so špecifickejšími teóriami: "prirodzené právo" jednotlivca, obsiahnuté v práci Johna Locka a Listine práv, sa zmenilo na etatické "právo na prácu", utilitarizmus sa z dôvodov pre slobodu zmenil na argumenty proti odporovaniu zásahov štátu do slobody, atď. Určite najambicióznejší pokus ako obmedziť štát predstavovala Listina práv a iné limitujúce časti americkej ústavy, v ktorej zapísané obmedzenia vlády sa stali principiálnymi zákonmi, interpretované sudcami, vtedy ešte nezávislými od ostatných zložiek štátu.

Všetkým Američanom je známy proces, ktorým boli ústavné limity v poslednom storočí neúprosne rozšírené. Ale len niekoľkí z nich sú takí bystrí ako profesor Charles Black, ktorý pochopil, že štát premenil svoj náhľad z obmedzeného prostriedku na nástroj poskytujúci ideologickú legitimitu fungovaniu vlády. Pretože ak je súdne rozhodnutie o "neústavnosti" skvelou poistkou voči vládnej moci, implicitný alebo explicitný rozsudok o "ústavnosti" je mocnou zbraňou k živeniu verejnej akceptácie stále sa zväčšujúcej vládnej moci.

Profesor Black začína svoju analýzu poukázaním na kľúčovú "legitimitu" vlády, nevyhnutnú pre jej pretrvanie a znamenajúcu prijímanie vlády a jej činnosti základnou väčšinou spoločnosti. (21) Akceptácia legitimacy sa stáva konkrétnym problémom v krajine akou sú Spojené štáty, kde "podstatné obmedzenia sú obsiahnuté v myšlienke, o ktorú sa vláda opiera." Podľa Blacka sú potrebné prostriedky, ktorými vláda uistí občanov, že jej rastúce kompetencie sú vlastne "ústavné". A toto je hlavná historická úloha súdneho náhľadu.

Black názorne objasňuje problém:

Najväčšie riziko (pre vládu) predstavuje neloajlnosť a pocity pobúrenia rozšírené medzi obyvateľstvom a strata morálnej autority vlády ako takej, akokoľvek dlho podopieranej silou, nečinnosťou alebo nedostatkom príťažlivosti a okamžite dosiahnuteľnej alternatívy.

Skoro každý človek, žijúci pod obmedzenou vládou, musí byť skôr či neskôr vystavený nejakému vládnemu činu, ktorý on súkromne považuje za mimo rámca kompetencií vlády, alebo pozitívne zakázaný vládou. Človek je odvedený na vojnu, hoci v ústave nenachádza o tom nič... Farmárovi prikazujú, aké množstvo pšenice môže dopestovať. Nazdáva sa a zisťuje, že niektorí vážení právnici si tiež myslia o vládne, že nemá žiadne právo hovoriť mu koľko obilia má dopestovať, rovnako ako nemá právo prikazovať jeho dcére koho si vziať. Človek ide do federálneho väzenia povedať čo chce a zrazu sa ocitá v cele recitujúc... "Kongres by nemal prijímať zákony obmedzujúce slobodu prejavu."... Obchodníkovi prikazujú, čo môže žiadať, a musí žiadať maslové mlieko.

Existuje skutočné nebezpečenstvo, že každý z týchto ľudí bude konfrontovať myšlienku obmedzenej vlády so skutočnosťou (ako ju vníma) flagrantly prekročovaním súčasných hraníc a dospeje ku zvyčajnému záveru o vzťahu jeho vlády k legitimitě. (22)

Toto nebezpečenstvo je odvrátené doktrínou štátu, že úrad musí rozhodovať o ústavnosti a že tento úrad musí byť súčasťou federálnej vlády. (23) Zatiaľ čo zdanlivá nezávislosť federálneho súdnictva zohráva kľúčovú úlohu pri posväcovaní jeho činnosti, je tiež pravdou, že súdnictvo je súčasťou vládneho aparátu, vymenovávané exekutívnou a zákonodarnou zložkou. Black pripúšťa, že to znamená, že štát sám seba stavia do úlohy sudcu v jeho vlastnom prípade, porušujúc tak základný právny princíp usilovať sa o spravodlivé rozhodnutia. Ostro odmieta možnosť nejakej inej možnosti. (24)

Black dodáva:

Problém je navrhnuť také vládne prostriedky rozhodovania, ktoré (snáď) znížia na prijateľné minimum intenzitu námietky o vládne ako sudcovi vo vlastnom prípade. Potom možno len dúfať, že táto námietka, *hoci teoreticky stále obhájitelná*, prakticky stratí na sile, že legitímne pôsobenie rozhodujúcej inštitúcie môže dosiahnuť akceptáciu. (25)

V poslednej analýze Black považuje dosiahnutie spravodlivosti a legitimacy opakovaným súdením štátu v jeho vlastnom prípade za “niečo ako zázrak”. (26)

Prenešúc jeho tézu na známy spor medzi Najvyšším súdom a “Novým Dealom”, profesor Black sa nadšene píše s jeho “pro-new deal” spolupracovníkmi pre ich krátkozrakosť pri odhaľovaní súdnych obštrukcií:

Zvyčajná verzia príbehu o “New Deale” a Súde, aj keď presná svojím spôsobom, presúva dôraz... Zamieriava sa na ťažkosti, takmer zabúda ako celá vec vznikla. Konečným výsledkom celej záležitosti bolo (a toto by som rád zdôraznil), že po zhruba 24 mesiacoch sporenia sa... Najvyšší súd, bez jedinej zmeny obsahu zákona, vydal *súhlasné stanovisko k legitimité “New-dealu” a celej koncepcii vlády v Amerike*. (27)

Týmto spôsobom sa Najvyšší súd vyrovnal s množstvom Američanov, ktorí ostro ústavne namietali voči New-Dealu:

Samozrejme, nie všetci boli spokojní. Milý princ Charlie, z ústavne riadenej laissez-faire krajiny, stále jatrí srdcia niekoľkých fanatikov cholerickou nereálnosťou. Ale už neexistuje významné alebo nebezpečné verejné spochybňovanie ústavnej právomoci Kongresu zaoberať sa národnou ekonomikou...

Pre udelenie legitimacy “New-Dealu” sme nemali iný prostriedok ako prostredníctvom Najvyššieho súdu. (28)

John C. Calhoun bol významný politický teoretik, ktorý v predstihu rozpoznal do očí bijúcu medzeru v ústavnom obmedzení vlády, udelením právomoci konečného výkladu Najvyššiemu súdu. Calhoun nebol spokojný so “zázrakom”, namiesto toho vykonal dôkladnú analýzu ústavného problému. Vo svojom diele s názvom “Pojednanie” poukázal na vrodenu snahu štátu prelomiť limity takejto ústavy:

Písaná ústava má iste mnoho významných výhod, ale je veľkým omylom predpokladať, že púhe vkladanie ustanovení obmedzujúcich moc vlády, *bez spomenutia tých, pre ktorých ochranu sú vkladané s vynucovaním ich dodržiavania* (kurzíva M. Rothbard) zabráni veľkej a dominantnej politickej strane v zneužívaní moci. Ak bude táto strana vládnuť, z tej istej ústavy, poverujúcej vládu chrániť spoločnosť, súhlasí s ústavne udelenou mocou a odmieta jej obmedzenie... Naopak, menšie alebo slabšie strany by sa vybrali opačným smerom a obmedzenia by považovali za nepostrádateľné kvôli ich obrane pred dominantnou stranou... Ale kde neexistujú nástroje, ktorými by prinútili dominantnú stranu dodržiavať obmedzenia, jedinou možnosťou je presná a striktno pripravená ústava... Dominantná strana by však namietala tejto konštrukcii... Bola by to konštrukcia proti konštrukcii – jedna obmedzujúca, druhá rozširujúca právomoci vlády do krajnosti. Ale aký zmysel by mala prísne pripravená ústava menšinovej strany, ak väčšine presadzujúcej širšiu konštrukciu bude patriť všetka moc na presadenie jej verzie a druhá strana bude zbavená všetkých prostriedkov na presadenie svojej verzie? V nerovnom boji bude výsledok nepochybný. Strana usilujúca o obmedzenie bude prekonaná. ... Výsledkom zápasu by bolo zničenie ústavy... obmedzenia by sa určite anulovali a limitovaná vláda by sa zmenila na vládu neobmedzených právomocí. (29)

Jedným z mála politických vedcov, oceňujúcich Calhounovu analýzu Ústavy, bol profesor J. Allen Smith. Smith si všimol, že Ústava bola navrhnutá na princípe kontroly a rovnováhy (checks and balances), ktorý mal obmedzovať akúkoľvek vládnu moc a aj tak vznikol Najvyšší súd s monopolom konečnej interpretácie kompetencií. Ak federálna vláda vznikla pre kontrolu narušovania individuálnej slobody samostatnými štátmi, kto bude kontrolovať federálnu vládu? Smith tvrdil, že myšlienka kontroly a rovnováhy v Ústave predpokladala súhlasný názor, že žiadnej zložke štátu nesmie byť umožnená konečná právomoc výkladu: “Ludia považovali za samozrejme, že novej vláde nesmie byť dovolené určovať ohraničenie jej vlastnej právomoci, pretože to by ju a nie ústavu, spravilo nadradenou.” (30)

Riešenie predkladané Calhounom (a podporované v tomto storočí takými autormi ako Smith) spočívalo, samozrejme, v známom koncepte “súbežnej väčšiny”. Ak bola nejaká významná menšina v krajine, najmä štátna vláda, presvedčená o prekračovaní právomoci a porušovaní jej práv federálnou vládou, menšina by mala právo namietať a vetovať vykonávanie tejto kompetencie ako protiústavné. Prenesené na štátne vlády, táto teória obsahovala právo anulovať a prehlásiť za neplatný federálny zákon alebo rozhodnutie v rámci štátu.

Teoreticky, následný ústavný systém by zaručil, že federálna vláda zabráni akémukoľvek narušeniu individuálnych práv zo strany štátu, a štáty by ich ochraňovali pred nadmernou federálnou mocou. Zatiaľ čo obmedzenia by boli nepochybne oveľa účinnejšie ako v súčasnosti, v Calhounovom riešení existuje mnoho ťažkostí a problémov. Ak by mal byť vedľajší záujem oprávnené vetovaný, prečo sa zastaviť pri štátoch? Prečo neumožniť právo veta okresom, mestám, štvrtiam? Navyše, záujmy nie sú len miestne, ale aj pracovné, sociálne, atď. Čo na to pekári, taxikári, alebo iné zamestnania? Nemali by mať aj *oni* právo veta nad vlastnými životmi? Toto nás privádza k dôležitému bodu, že teória anulovania obmedzuje kontrolu na *štátne agentúry* samotné. Nezabúdajme, že federálna a štátne vlády spolu s príslušnými zložkami, sú stále štátmi, stále sú vedené vlastnými záujmami a nie záujmami súkromných občanov.

Čo zabráni Calhounovmu systému fungovať naopak, teda so štátmi tyranizujúcimi *ich* občanov a len vetujúcimi federálnu vládu, keď sa pokúsi zasiahnuť a zastaviť túto štátnu tyranii? Alebo štátom podriaďiť sa federálnej tyranii? Čo zabráni federálnej a štátnym vládam utvoriť vzájomne výhodnú koalíciu v záujme spoločného zneužívania občanov? A ak aj budú súkromné zamestnanecké skupiny v nejakej forme “funkčne” zastúpené vo vláde, čo im zabráni použiť štát pre získanie dotácií a iných zvýhodnení pre seba alebo zavedenia povinného kartelu pre vlastných členov?

Calhoun neposúva svoju prevratnú teóriu súbežnosti ďalej, až na úroveň jednotlivca. Ak je človek, teda jednotlivec, tým koho práva je potrebné chrániť, potom by konzistentná teória súbežnosti zahŕňala právomoc veta pre každého človeka, to znamená akýsi “princíp jednomyselnosti”. Keď Calhoun napísal, že by bolo “nemožné ponechať alebo udržať vládu pri činnosti bez súhlasného zvolenia všetkých,” pravdepodobne nechtiac predpokladal takýto záver. (31) Ale táto špekulácia nás začína vzdáľovať od predmetu, pretože na tejto ceste sa nachádzajú politické systémy, ktoré sotva môžeme nazvať “štátmi”. (32) Rovnako ako právo anulovania prináležiace štátu logicky implikuje jeho právo na vystúpenie, tak právo jednotlivca na vyhlásenie neplatnosti by predpokladalo právo ľubovoľného jednotlivca vystúpiť zo štátu, v ktorého jurisdikcii žije. (33)

Štát neustále ukazuje neobyčajnú schopnosť expanzie svojich kompetencií za hranice, ktoré mu môžu byť stanovované. Pretože štát sa nevyhnutne živí povinnou konfiškáciou súkromného majetku a pretože jeho expanzia musí zahŕňať vždy väčšie útoky na súkromné osoby a spoločnosti, musíme tvrdiť, že je úplne a neodmysliteľne *protikapitalistický*. V inom zmysle, naša pozícia je opakom marxistického vyhlásenia, že štát je “výkonným výborom” momentálne vládnucej triedy, pravdepodobne kapitalistov. Namiesto toho štát, organizácia politických prostriedkov, vytvára a je zdrojom “vládnucej triedy” (alebo radšej vládnucej kasty) a je v permanentnej opozícii voči čisto súkromnému majetku. Preto spolu s de Jouvenelom môžeme povedať:

Len tí, ktorí nevedia nič o žiadnej dobe okrem ich vlastnej, ktorí sa nachádzajú v úplnej tme pokiaľ ide o spôsoby fungovania Moci počas tisícok rokov, môžu pokladať tieto spôsoby (znárodňovanie, daň z príjmu, atď.) za ovocie konkrétneho súboru myšlienok. V skutočnosti sú obyčajnou manifestáciou Moci a vo svojej podstate sa príliš nelíšia od Henricha VIII. a jeho konfiškácie kláštorov. Rovnaký princíp je tu prítomný - hlad po moci, smäd po zdrojoch. A vo všetkých činnostiach je prítomná tá istá črta, vrátane prudkého zvýšenia počtu rozdeľovačov lupu. Či je socialistická alebo nie, Moc musí vždy viesť boj proti inštitútom

kapitalizmu a vyplieniť nahromadené bohatstvo kapitalistov. Pri tom sa riadi jeho prirodzenými zákonitosťami. (34)

Čoho sa štát obáva

Čoho sa štát bojí nadovšetko je, samozrejme, akákoľvek základná hrozba voči jeho vlastnej moci a existencii. K zániku štátu môže dôjsť dvoma hlavnými spôsobmi: a) prostredníctvom porážky iným štátom, alebo b) cez revolučné zvrhnutie jeho vlastnými podriadenými – teda vojnou alebo revolúciou. Vojná a revolúcia ako dve základné hrozby trvale vyvolávajú u vodcov štátu maximálne úsilie a propagandu medzi ľuďmi. Ako sme uviedli vyššie, pri mobilizovaní ľudí je potrebné použiť akýkoľvek spôsob, aby obraňovali štát v presvedčení, že chránia seba. Omylnosť tejto myšlienky je zjavná pri uplatňovaní brannej povinnosti voči tým, ktorí odmietajú “brániť” seba a sú preto nútení vstúpiť do štátnej armády: nutné je dodať, že im nie je povolená žiadna “obrana” voči tomuto činu “ich vlastného” štátu.

V čase vojny je tlak štátnej moci najsilnejší a hlásajúc slogany o “obrane” a “stave núdze” môže uvaliť na verejnosť takú tyraniiu, ktorá by v čase mieru bola otvorene odmietnutá. Vojná tak poskytuje štátu mnoho benefitov a každá moderná vojná prináša súperiacim národom permanentné dedičstvo rastúcich obmedzení spoločnosti. Navyše vojná poskytuje štátu lákavé možnosti dobytia územia, na ktorom môže uplatňovať monopol násilia. Randolph Bourne mal pravdu, keď napísal, že “vojná je zdravím štátu,” ale vojná môže znamenať buď zdravie, alebo vážnu škodu. (35)

Hypotézu, že štát sa zaujíma skôr o svoju ochranu než svojich občanov, si môžeme overiť otázkou: aké druhy zločinov štát stíha a trestá najviac – tých proti súkromným občanom, alebo tých proti *jemu*? Najväčšie zločiny v štátnych spisoch sú takmer vždy nie poškodenia spôsobené súkromnej osobe alebo majetku, ale nebezpečenstvá voči jeho *vlastnej* spokojnosti, napríklad vlastizrada, dezercia vojaka, vyhnutie sa brannému odvodu, podvrtná činnosť a konšpirácia, zavraždenie panovníkov a také ekonomické zločiny voči štátu ako falšovanie jeho peňazí, alebo vyhnutie sa dani z príjmu. Alebo porovnajme stupeň záujmu pri stíhaní človeka, ktorý zavraždí policajta, s pozornosťou štátu pri útoku na obyčajného človeka. Štátom otvorene pripisovaná dôležitosť jeho *vlastnej* obrany proti útokom verejnosti, je tak v rozpore s predpokladaným dôvodom existencie. (36)

Ako sú štáty navzájom viazané

Pretože územie zemského povrchu je rozdelené medzi rôzne krajiny, medzištátne vzťahy zaberajú veľkú časť štátom vynakladanej energie a času. Prirodzenou tendenciou štátu je rozširovať svoju moc a táto expanzia sa navonok uskutočňuje cez podrobenie územia. Pokiaľ je územie bezštátne alebo neobývané, takáto expanzia zahŕňa konflikt záujmov medzi vodcami štátu. Len jedna skupina vodcov môže získať monopol na používanie sily nad určitým územím v danom čase: Štát X môže získať úplnú moc nad teritóriom len vyhnaním Štátu Y. Vojná, hoci riskantná, prerušovaná obdobia mieru a presúvaním spojenectiev a koalícií medzi štátmi, bude vždy prítomnou črtou štátov.

Uvieli sme, že „vnútorné, alebo „domáce“ snahy obmedziť štát v 17. – 19. storočí, dosiahli najvýznamnejšiu podobu vo forme konštitucionalizmu. Jeho „vonkajšou“, alebo „zahraničnopolitickou“ analógiou bol rozvoj „medzinárodného práva“, najmä takých foriem ako „vojnové zákony“ a „neutrálne práva.“ (37)

Časti medzinárodného práva boli pôvodne čisto súkromné, vychádzali z potreby obchodníkov a kupcov chrániť svoj majetok kdekoľvek a rozhodovať spory. Výnimky predstavujú

admiraltné námornícke právo a obchodné právo. Ale dokonca aj štátne zákony sa vyvinuli dobrovoľne a neboli nariaďované medzinárodným superštátom. Cieľom „vojnových zákonov“ bolo obmedziť vnútroštátnu deštrukciu *na samotný štátny aparát*, a tak chrániť nevinných civilistov pred vojnovým zabíjaním a ničením. Zámerom rozšírenia neutrálnych zákonov bolo ochrániť súkromný medzinárodný obchod, dokonca aj „znenárodných“ krajín, pred konfiškáciou jednou zo súperiacich strán. Prvoradým cieľom teda bolo obmedziť rozsah akejkoľvek vojny, presnejšie limitovať jej deštruktívny dopad na súkromných občanov neutrálnej, alebo bojujúcej krajiny.

Právnik F.J.P. Veale okúzľujúcim spôsobom opisuje túto „civilizovanú vojnu“, ktorá rozkvitla v Taliansku v 15. storočí:

Bohatí mešťania a obchodníci stredovekého Talianska boli príliš zaneprázdnení zarábaním peňazí a vychutnávaním života, aby podstupovali útrapy a škody zo vzájomných bojov. Preto si najali žoldnierov bojujúcich za nich, a keďže to boli hospodárni, šetrní a rozumní ľudia, prepustili ich v momente, ako sa zaobišli bez nich. Z toho dôvodu sa vojen zúčastňovali armády najaté na konkrétnu výpravu. ... Po prvý raz sa bojovanie stalo primeranou a pomerne nevinnou profesiou. Generáli manévrovali proti sebe, často s perfektnou obratnosťou, ale keď jeden získal výhodu, súper zvyčajne ustúpil, alebo kapituloval. Platila rešpektovaná zásada, že mesto mohlo byť spustošené len v prípade, ak kládlo odpor:

Imunitu bolo možné získať zaplatením výkupného. ... Prirodzeným dôsledkom nulového odporu mesta a slabosti vlády chrániť svojich obyvateľov bola strata ich loajálnosti voči štátu. Občania sa nemuseli veľmi obávať nebezpečenstiev vojny, ktorá bola výhradne záležitosťou profesionálnych vojakov. (38)

Takmer úplné oddelenie občana od štátnych vojen v 18. storočí zachytil Nef:

Ani poštová komunikácia nebola dlho dostatočne chránená počas vojny. Listy sa šírili bez cenzúry, so slobodou napĺňajúcou úžasom myseľ 20. storočia. ... Občania dvoch znepriatelených národov sa rozprávali pri vzájomnom stretnutí a v prípade, že sa nemohli stretnúť, písali si nie ako nepriatelia, ale ako priatelia. Sotva existoval súčasný názor, že ...občania nepriateľskej krajiny sú z časti zodpovední za činy agresie ich vodcov. Vojnu vedúci vodcovia neboli ani schopní zastaviť komunikáciu s nepriateľskými občanmi. Staré inkvizitorské praktiky špionáže v súvislosti s uctievaním náboženstva a presvedčením zmizli a žiadne porovnateľné vyšetrovania, týkajúce sa politickej alebo ekonomickej komunikácie, neboli ani zvažované. Pre zabezpečenie bezpečného správania sa počas vojny boli zavedené cestovné preukazy. Počas väčšiny 18. storočia sa zriedka stávalo, že Európania upustili od cestovania do zahraničnej krajiny, s ktorou ich vlastný štát bojoval. (39)

A obchodovanie sa ešte viac považovalo za prospešné pre obe strany. Vedenie vojen v 18. storočí tiež vyvažuje značné „obchodovanie s nepriateľom“. (40)

Fakt, ako ďaleko štáty prekročili pravidlá civilizovaného vedenia vojen v tomto storočí, nepotrebuje na tomto mieste podrobnejšie rozoberanie. V modernej ére totálnej vojny skombinovanej s technológiou totálnej deštrukcie, myšlienka zachovať vojnu ohraničenú na štátny aparát sa zdá byť kurióznejšia a prekonanejšia ako pôvodná Ústava Spojených štátov.

Ak štáty nevedú vojnu, často sú potrebné dohody na udržanie nezhôd na minime. Kuriózne široko akceptovanou myšlienkou je údajná „posvätnosť dohôd“. Táto myšlienka je považovaná za protipól „neporušiteľnosti zmluvy.“ Ale dohoda a skutočná zmluva nemajú nič spoločné.

Zmluva prenáša, v presnom slova zmysle, oprávnenia k súkromnému vlastníctvu. Pretože vláda „nevlastní“ svoje teritoriálne územie, zmluvy ktoré uzaviera, neudeľujú majetkové oprávnenia. Napríklad, ak pán Jones predá alebo daruje pozemok pánu Smithovi, Jonesovi potomkovia nemôžu napadnúť Smithových dedičov a uplatňovať nárok na územie. Majetkové právo už bolo prenesené. Zmluva starého Jonesa je automaticky záväzná pre mladých Jonesovcov, pretože Jones senior už previedol majetok, Jones junior preto nemá majetkový

nárok. Mladý Jones môže požadovať len to, čo zdedil po starom Jonesovi a starý Jones môže odkázať len majetok, ktorý stále vlastní. Ale ak jedného dňa vláda, povedzme, Ruritánie je donútená alebo dokonca podplatená vládou Waldavie k tomu, aby sa vzdala časti svojho územia, je absurdné tvrdiť, že vládam alebo obyvateľom dvoch krajín je navždy zamedzené požadovať znovuzjednotenie Ruritánie na základe neporušiteľnosti dohody. Ani ľudia, ani územie severozápadnej Ruritánie nie je vo vlastníctve oboch štátov. V dôsledku toho jedna krajina určite nemôže zaviazat', spiatočnosťou z minulosti, nadchádzajúcu krajinu prostredníctvom dohody. Revolučná vláda, ktorá zvrhla kráľa Ruritánie, sotva môže byť braná na zodpovednosť za kráľove činy alebo dlhy, pretože vláda nie je, na rozdiel od dieťaťa, skutočným „dedičom“ majetku svojho predchodcu.

História ako preteky medzi štátnou mocou a silou spoločnosti

Rovnako, ako dva základné a vzájomne sa vylučujúce vzťahy medzi ľuďmi sú mierumilovná spolupráca alebo donucujúce vykorisťovanie, produkcia alebo ničenie, tak aj ľudskú históriu, konkrétne jej ekonomickú časť, možno považovať za zápas medzi týmito dvoma princípmi. Na jednej strane je tvorivá produktivita, mierumilovná výmena a spolupráca, na druhej strane nátlakové diktovanie a drancovanie týchto sociálnych vzťahov. Albert Jay Nock šťastne pomenoval tieto súperiace sily ako „spoločenská moc“ a „štátna moc“. (41) Spoločenská moc predstavuje *moc človeka nad prírodou*, jeho kooperatívnej premeny prírodných zdrojov a preniknutia do prirodzených zákonitostí v prospech všetkých zúčastnených jednotlivcov. Spoločenská moc je mocou nad prírodou, životná úroveň dosiahnutá ľuďmi vzájomnou výmenou. Štátna moc, ako sme uviedli, je násilná a parazitická konfiškácia tejto produkcie – vysušanie ovocia spoločnosti v prospech neproduktívnych (vlastne antiproduktívnych) vládcov. Zatiaľ čo sociálna moc je nadvláda nad prírodou, štátna moc je nadvláda nad človekom. Ľudská sila produktivity a kreativity počas histórie čas od času razila nové cesty premieňania prírody pre úžitok človeka. To boli obdobia, kedy spoločenská moc prešprintovala štátnu moc a kedy stupeň neoprávneného zasahovania štátu do spoločnosti podstatne klesol. Ale vždy, po väčšom alebo menšom časovom odstupe, sa štát presunul do týchto nových oblastí, aby znova degradoval a skonfiškovoval spoločenskú silu. (42) Ak 17. až 19. storočie bolo v mnohých západných krajinách časom zrýchľovania spoločenskej moci a následne zvyšovania slobody, mieru a materiálneho blahobytu, 20. storočie je najmä obdobím dobiehania štátnej moci s následným návratom otroctva, vojny a deštrukcie. (43)

V tomto storočí (20. stor. – pozn. prekl.) ľudská rasa čelí opäť zhubnému panovaniu štátu, teraz vyzbrojeného výsledkami ľudskej tvorivej sily, skonfiškovanej a zneužitej pre jeho vlastné ciele. Posledných niekoľko storočí bolo obdobím, kedy sa ľudia snažili stanoviť ústavné a iné obmedzenia voči štátu, len aby zistili, že tieto limity rovnako ako iné pokusy, zlyhali. Zo všetkých početných foriem, cez ktoré vlády prešli počas histórie, zo všetkých vyskúšaných konceptov a inštitúcií, žiadne neuspeli v udžaní kontroly nad štátom. Problém štátu je zjavne tak stále ďaleko od vyriešenia. Možno je treba objaviť nové spôsoby skúmania, ak sa má dosiahnuť úspešné, konečné riešenie otázky štátu. (44)

* *Rovnosť ako vzburá proti prirodzenosti a iné eseje*, Murry N. Rothbard (Auburn: Mises Institute, 2000 /1974/), str. 55-88.

/1/ V tejto kapitole sa nemôžeme širšie venovať mnohým problémom a mylným predstavám “demokracie”. Postačí, ak na tomto mieste povieme, že zástupca jednotlivca alebo reprezentant je vždy predmetom individuálnych príkazov, môže byť hocikedy prepustený a nemôže konať proti záujmom a želaniam jeho predstaveného. Demokratický “zástupca” nemôže nikdy plniť tieto reprezentačné úlohy, ktoré sú v zhode len s libertariánskou spoločnosťou.

/2/ Sociálni demokrati často odseknú, že demokracia – väčšinová voľba vládcov – logicky predpokladá, že väčšina musí ponechať isté slobody menšine, pretože menšina sa jedného dňa môže stať väčšinou. Tento argument, bez ohľadu na iné chyby, samozrejme neplatí v prípade, ak sa menšina *nemôže* stať väčšinou, napríklad, ak menšina patrí do inej rasovej alebo etnickej skupiny ako väčšina.

/3/ Joseph A. Schumpeter, *Kapitalizmus, socializmus a demokracia* (New York: Harper and Bros., 1942), str. 198.

Konflikt alebo rozpor medzi súkromnou a verejnou sférou zosilnel najmä skutočnosťou, že ...štat sa živí príjmami, ktoré boli vyprodukované v súkromnom sektore pre súkromné účely a musia byť odklonené od tohto zámeru politickou silou. Teória chápaná dane ako analógiu členského príspevku do spolku, alebo kúpu služby povedzme lekára, len dokazuje ako ďaleko je vzdialená táto časť spoločenských vied od vedeckého prístupu v uvažovaní.

Vid' taktiež Murray N. Rothbard, “Mylná predstava o “verejnom sektore””, *New Individualist Review* (Leto, 1961): 3ff

/4/ Franz Oppenheimer, *Štát* (New York: Vanguard Press, 1926) str. 24–27:

Existujú dva základné protichodné nástroje, ktorými človek, ak chce prežiť, získava prostriedky potrebné pre uspokojenie jeho potrieb. Týmito sú práca a zlodejstvo, vlastné úsilie človeka a násilné privlastnenie práce iných. . . . Navrhujem nazývať v ďalšej debata prácu a ekvivalentnú výmenu práce za prácu iných “ekonomickými prostriedkami” pre uspokojenie potrieb a neodmeňované privlastnenie práce iných “politickými prostriedkami”. . . . Štát je organizáciou politických prostriedkov. Žiadny štát nemôže vzniknúť pokiaľ ekonomické prostriedky nevytvoria určité množstvo vecí pre uspokojenie potrieb, ktoré môžu byť odobraté alebo privlastnené ozbrojeným lúpežníctvom.

/5/ Albert Jay Nock napísal, že štát si robí nárok a vykonáva monopol na zločin. . . . Zabraňuje súkromnému zabíjaniu, ale sám organizuje vraždy v obrovskom rozmere. Trestá súkromné krádeže, ale sám sa bezohľadne zmocňuje všetkého čo chce, či je to majetok občana alebo cudzinca.

Nock, *O konaní správnych vecí a iné eseje* (New York: Harper and Bros., 1929),

str. 143; citované v Jack Schwartzman, “Albert Jay Nock— nadbytočný človek,” *Faith and Freedom* (December, 1953): 11.

/6/ Oppenheimer, *Štát*, p. 15:

Čo je potom štát v sociologickom ponímaní? Štát v celom svojom historickom vývoji je sociálna inštitúcia nanucovaná víťaznou skupinou ľudí porazenej skupine za jediným účelom riadenia nadvlády víťaznej nad porazenou skupinou a zaistenia sa proti vzbure z vnútra a útokom zvonka. Táto dominancia, z účelového hľadiska, nemá iný zámer ako ekonomické vykorisťovanie porazených víťazmi.

de Jouvenel napísal: “štát je v podstate výsledkom úspechu bandy lupičov, ktorá sa postavila nad rôzne malé združenia.” Bertrand de Jouvenel, *O moci* (New York: Viking Press, 1949), str. 100–101.

/7/ o podstatnom rozdiel medzi “kastou” ako skupinou s privilégiami alebo bremenom násilne uvaleným štátom a marxistickým konceptom “triedy” v spoločnosti, pozri Ludwig von Mises, *Teória a história* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), str. 112ff.

/8/ Takéto akceptovanie samozrejme nepredpokladá, že vláda štátu bude “dobrovoľná”. Aj keď je podpora väčšiny aktívna a horlivá, nie je jednohlasná.

/9/ že každá vláda, akokoľvek diktátorská voči jednotlivcom, si musí zaistiť túto podporu, preukázali takí politickí teoretici ako Étienne de la Boétie, David Hume a Ludwig von Mises. David Hume, "Základné princípy vlády", v *Eseje, knižné, morálne a politické* (London: Ward, Locke, and Taylor, n.d.), str. 23; Étienne de la Boétie, *Anti-diktátor* (New York: Columbia University Press, 1942), str. 8–9; Ludwig von Mises, *Ludské konanie* (Auburn, Ala.: Mises Institute, 1998), str. 188ff. Pre viac príspevkov k analýze štátu od la Boétie, pozri Oscar Jaszi and John D. Lewis, *Proti Tyranovi* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1957), str. 55–57.

/10/ La Boétie, *Anti-diktátor*, str. 43–44.

Kedykoľvek sa z vládcu stáva diktátor . . . všetci, ktorí sú korumpovaní spaľujúcou ambíciou alebo neobyčajnou hrabivosťou, sa zhľukujú okolo neho a podporujú ho, aby získali podiel na koristi a stali sa bezvýznamnými predákmi veľkého tyrana.

/11/ To vôbec neznamena, že všetci intelektuáli sa spájajú so štátom. O spojení intelektuálov a štátu pozri Bertrand de Jouvenel, "Postoj intelektuálov k trhovej spoločnosti" *The Owl* (Január, 1951): 19–27;

tiež "Zaobchádzanie s kapitalizmom kontinentálnymi intelektuálmi," in F.A. Hayek, ed., *Kapitalizmus a historici* (Chicago: University of Chicago Press, 1954), str. 93–123; dotlač v George B. de Huszar, *Intelektuáli* (Glencoe, Ill.: The Free Press, 1960), str. 385–99; a Schumpeter, *Imperializmus a sociálne vrstvy* (New York: Meridian Books, 1975), str. 143–55.

/12/ Joseph Needham, "Zhrnutie Karla A. Wittfogela, *Orientálny despotizmus*," *Science and Society* (1958): 65. Needham tiež píše, že "nastupujúci [čínski] panovníci boli obsluhovaní vo všetkých obdobiach obrovským množstvom úplne ľudskými a nezaujatými vedcami," p. 61. Wittfogel pripomína konfuciánsku myšlienku, že sláva vládnucej vrstvy spočívala v ušľachtilosti jej učenecko-byrokratických úradníkov, predurčenými stať sa profesionálnymi vládcami diktujúcimi ľudskej mase. Karl A. Wittfogel, *Orientálny despotizmus* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1957), str. 320–21 a inde. Pre názor protichodný k Needhamovmu, pozri John Lukacs, "Intelektuálna vrstva alebo intelektuálna profesia?" in de Huszar, *Intelektuáli*, str. 521–22.

/13/ Jeanne Ribs, "Vojnoví intrigáni," *Liberation* (August, 1961): 13. "stratégovia tvrdia, že ich povolanie si zaslúži "uznanie akademického náprotivku vojenskej profesie." Pozri taktiež Marcus Raskin, "Megasmrť intelektuálov," *New York Review of Books* (November 14, 1963): 6–7.

/14/ Historik Conyers Read vo svojom prezidentskom prejave obhajoval zamlčanie historickej skutočnosti v záujme "demokratických" a národných hodnôt. Read vyhlasoval, že "totálna vojna, či je horúca alebo studená, zahŕňa každého a vyzýva všetkých k tomu, aby hrali svoju úlohu. Historik nie je slobodnejší v tomto záväzku o nič viac, než fyzik." Read, "Sociálna zodpovednosť historika," *American Historical Review* (1951): 283ff. Kritiku Reada a iných aspektov histórie súdництва, pozri Howard K. Beale, "Profesionálny historik: jeho teória a prax," *The Pacific Historical Review* (August, 1953): 227–55. Tiež Herbert Butterfield, "Oficiálna história: jej nástrahy a kritéria," *History and Human Relations* (New York: Macmillan, 1952), str. 182–224; a Harry Elmer Barnes, *Súdni historici versus revizionizmus* (n.d.), str. 2ff.

/15/ Wittfogel, *Orientálny despotizmus*, str. 87–100. O kontrastných úlohách náboženstva a štátu v starovekej Číne a Japonsku, vid' Norman Jacobs, *Pôvod moderného kapitalizmu a východnej Ázie* (Hong Kong: Hong Kong University Press, 1958), str. 161–94.

/16/ De Jouvenel, *O moci*, str. 22:

Základnou príčinou poslušnosti je, že sa stala ľudskou črtou. . . . Moc je pre nás prirodzenou skutočnosťou. Riadila ľudské osudy už od skorých dôb histórie . . . Vládnuce authority nezmizli bez zanechania privilégií ich nasledovníkom, ani zanechania odtlačkov v hlavách

ľudí. Následníctvo vlád, ktoré počas histórie vládnu tej istej spoločnosti, môže posudzované ako jedna základná vláda, ktorá sa neustále rozrastá.

/17/ Na takéto využívanie náboženstva v Číne, pozri Norman Jacobs, inde.

/18/ H.L. Mencken, *Menckenov výber textov* (New York: Knopf, 1949), str. 145:

Všetko, čo vláda vidí v originálnej myšlienke znamená potenciálnu zmenu a teda narušenie jej absolútnej moci. Najnebezpečnejším človekom pre akúkoľvek vládu je ten, kto dokáže sám premýšľať nad vecami, bez ohľadu na prevládajúce povery a tabu. Takmer nevyhnutne prichádza k záveru, že vláda pod ktorou žije je nečestná, nezmyselná a neznesiteľná, a tak, ak je romantik, snaží sa ju zmeniť. A ak aj nie je romantik, je natoľko bystrý, aby šíril nespokojnosť medzi tými, čo sú romantikmi.

/19/ tamtiež, str. 146–47.

/20/ De Jouvenel, *O moci*, str. 27ff.

/21/ Charles L. Black, Jr., *Ludia a súd* (New York: Macmillan, 1960), str. 35ff.

/22/ tamtiež, str. 42–43.

/23/ tamtiež, str. 52:

Hlavná a najpotrebnejšia úloha (Najvyššieho) súdu je potvrdenie platnosti, nie zrušenie platnosti. Čo obmedzená vláda na začiatku a stále potrebuje, je nástroj na upokojenie ľudí, že podnikla všetky možné kroky na zotrvanie v rámci svojich kompetencií. Toto je podmienka jej legitímnosti a legitimita je v dlhodobom aspekte podmienkou jej prežitia. A súd počas celej histórie vystupuje ako nástroj legitimovania vlády.

/24/ Toto riešenie, aj keď paradoxné, je podľa Blacka celkom samozrejmé:

konečná právomoc štátu . . . musí skončiť tam, kde ju ukončuje zákon. A kto stanoví limit, kto bude vynucovať zastavenie voči najmocnejšej sile? Prečo samotný štát, samozrejme, prostredníctvom svojich sudcov a zákonov. Kto ovláda miernych? Kto učí rozumných? (tamtiež, str. 32-33)

a:

Čo sa týka vládnej moci suverénneho národa, nie je možné vybrať sudcu nachádzajúceho sa mimo vlády. Každá národná vláda, pokiaľ je vládou, musí mať záverečné slovo o jej vlastnej moci. (tamtiež, str. 48-49)

/25/ tamtiež, str. 49.

/26/ Toto pripisovanie zázračnosti vláde pripomína Burnhamove ospravedlňovanie oprávnenosti vlády mysticizmom a iracionálnosťou:

V dobe staroveku, pred tým ako vedecké ilúzie skazili tradičnú múdrosť, zakladatelia miest boli známi tým, že sú bohovia alebo polobohovia. . . . Ani zdroju, ani oprávnenosti vlády nemožno prikladať čisto racionálne označenie . . . prečo by som mal akceptovať odveký, demokratický, alebo akýkoľvek iný princíp legitímnosti? Prečo by mal princíp ospravedlňovať vládu toho človeka nado mnou? . . . Akceptujem princíp . . . pretože naozaj, pretože tak to je a bolo.

James Burnham, *Congress a americká tradícia* (Chicago: Regnery, 1959), str. 3–

8. Ale čo ak niekto neakceptuje princíp? Aká bude “potom” cesta?

/27/ Black, *Ludia a súd*, str. 64.

/28/ tamtiež, str. 65.

/29/ John C. Calhoun, *Pojednanie o vládne* (New York: Liberal Arts Press, 1953), pp. 25–27.

Tiež Murray N. Rothbard, "Konzervativizmus a sloboda: komentár libertariána," *Modern Age* (Spring, 1961): 219.

/30/ J. Allen Smith, *Vzostup a pád ústavnej vlády* (New York: Henry Holt, 1930), p. 88. Smith dodáva:

bolo zrejmé, že tam, kde boli navrhnuté ústavné ustanovenia obmedzujúce právomoci vládnych orgánov, tieto môžu byť účinne anulované, ak je ich interpretácia a vynucovanie ponechané autoritám, ktoré ich mali obmedzovať.

Zdravý rozum zjavne vyžaduje, aby žiadny vládny orgán nemohol určiť svoje vlastné kompetencie.

Zdravý rozum a "zázraky" zjavne predpisujú úplne rozdielne pohľady na vládu (str. 87).

/31/ Calhoun, *Pojednanie o vláde*, str. 20–21.

/32/ Princíp jednomyseľnosti zaznamenal v posledných rokoch mierne zvýšený návrat, najmä v prácach profesora Jamesa Buchanana. Prenesenie jednomyseľnosti do súčasnej situácie a jej uplatňovanie len na *zmeny v status quo* a nie na existujúce zákony, môže vyústiť len do ďalšej transformácie myšlienky limitovania na razítko pre štát. Ak sa má princíp jednomyseľnosti vzťahovať len na *zmeny zákonov a nariadení*, podstata počiatočného "originálneho bodu" potom rozhoduje. Cf. James Buchanan and Gordon Tullock, *Kalkul súhlasu* (Ann Arbor: University of Michigan Press, 1962).

/33/ Herbert Spencer, "Právo ignorácie štátu," in *Social Statics* (New York: D. Appleton, 1890), str. 229–39.

/34/ De Jouvenel, *O moci*, str. 171.

/35/ Uviedli sme, že pre štát je nepostrádateľná podpora intelektuálov a tá zahŕňa podporu voči dvom akútnym hrozbám. O úlohe amerických intelektuálov pri vstupe USA do prvej svetovej vojny, pozri Randolph Bourne, "Vojna a intelektuáli", v *História literárneho radikála a iné články* (New York: S.A. Russell, 1956), str. 205–22. Ako Bourne konštatuje, spoločným nástrojom intelektuálov pri získavaní podpory pre činnosti štátu je smerovanie diskusie do rámcov základnej štátnej politiky a zabráňovať akejkoľvek podstatnej alebo úplnej kritike tohto základného rámca.

/36/ Ako uvádza Mencken svojim nenapodobiteľným spôsobom:

Tento gang ("vykorisťovateľov predstavujúcich vládu") je takmer imúnny voči potrestaniu. Aj tie najhoršie vydierania, hoci jasne za účelom súkromného zisku, ostávajú nepotrestané v rámci našich zákonov. Od prvých dní Republiky bolo obvinených menej ako pár desiatok jeho členov a len niekoľkí bezvýznamní boli uväznení. Počet ľudí sediacich v Atlante a Leavenworthe za vzburu voči vládnemu vydieračstvu je vždy desať krát vyšší ako množstvo vládných úradníkov odsúdených za týranie daňovníkov pre ich vlastný prospech. (*Menckenov výber textov*, str. 147–48)

Pre prenikavý a zábavný opis chýbajúcej ochrany jednotlivca voči porušovaniu slobody jeho "ochrancami", pozri H.L. Mencken, "Podstata slobody," in *Prejudices: A Selection* (New York: Vintage Books, 1958), str. 138–43.

/37/ Toto je potrebné odlišiť od moderného medzinárodného práva s dôrazom na maximalizovanie rozsahu vojny prostredníctvom takých myšlienok ako "kolektívna bezpečnosť".

/38/ F.J.P. Veale, *Postup k barbarstvu* (Appleton, Wis.: C.C. Nelson, 1953), str. 63.

Podobne profesor Nef píše o Vojne Dona Carlosa vedenej v Taliansku v 18. storočí medzi Francúzskom, Španielskom a Sardíniou proti Rakúsku:

pri spojeneckom obliehaní Milána a pár týždňov neskôr Parmy . . . sa nepriateľské vojská stretli v zúrivom boji za mestom. Ani v jednom meste neboli sympatie obyvateľov naklonené jednej alebo druhej strane. Ľudia mali len strach z toho, aby sa vojská niektorej armády nedostali k bránam a nezačali plieniť. Obava sa ukázala ako neopodstatnená. Obyvatelia Parmy utekali k mestským hradbám, aby uvideli boj na otvorenom území. (John U. Nef, *Vojna a ľudský pokrok* [Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1950], str. 158. Tiež Hoffman Nickerson, *Môžeme obmedziť vojnu?* [New York: Frederick A. Stoke, 1934])

/39/ Nef, *Vojna a ľudský pokrok*, str. 162.

/40/ Tamtiež, str. 161. Obhajobu obchodovania s nepriateľom vodcami americkej revolúcie pozri Joseph Dorfman, *Ekonomické zmýšľanie v americkej civilizácii* (New York: Viking Press, 1946), vol. 1, str. 210–11.

/41/ O chápaní štátnej moci a spoločenskej moci, pozri Albert J. Nock, *Náš nepriateľ štát* (Caldwell, Idaho: Caxton Printers, 1946). Tiež pozri Nock, *Pamäti zbytočného človeka* (New York: Harpers, 1943), a Frank Chodorov, *Vznik a zánik spoločnosti* (New York: Devin-Adair, 1959).

/42/ Medzi uprostred prívalu rozpínavosti alebo zmenšovania, štát sa vždy uisťuje, že ukoristí a ponecháva si určité rozhodujúce “veliteľské stanovištia” ekonomiky a spoločnosti. Medzi ne patria monopol násilia, monopol konečnej súdnej právomoci, komunikačné a dopravné kanály (pošta, cesty, rieky, vzdušné koridory), zavlažovanie vodou v orientálnych autokraciach a vzdelávanie – kvôli formovaniu názorov jeho budúcich občanov. Kritickým veliteľským stanovištom v súčasnej ekonomike sú peniaze.

/43/ Tento parazitický proces “dobiehania” takmer otvorene hlásal Karl Marx, ktorý pripúšťal, že socializmus je potrebné založiť cez skonfiškovanie kapitálu *predtým nahromadeného* v kapitalizme.

/44/ Samozrejme jednou z nepostrádateľných zložiek tohto riešenia musí byť roztrhnutie spojenectva intelektuála a štátu, a to cez vytvorenie centier intelektuálneho bádania a vzdelávania, ktoré budú nezávislé od štátnej moci. Christopher Dawson podotýka, že veľké intelektuálne hnutia renesancie a osvietenstva vznikli fungovaním mimo a niekedy proti etablovaným univerzitám. Tieto akadémie nových myšlienok boli založené nezávislými patrónmi. Pozri Christopher Dawson, *Kríza západného vzdelávania* (New York: Sheed and Ward, 1961).

Preložil Martin Rojko.